

УДК 373.5.018.091.3

Гаркович О.Л.

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ХІМІЇ

Стаття присвячена актуальній проблемі організації освітнього середовища під час навчання хімії у вищому педагогічному навчальному закладі.

Ключові слова: освітнє середовище, вищий навчальний заклад, студенти, індивідуальна освітня траєкторія.

Зміни, що відбуваються у соціально-економічному й державно-політичному житті країни, постійне збільшення обсягу інформації зумовили глибоке реформування системи освіти, що наразі відбувається в нашій країні. Оновлення системи освіти держави значною мірою пов'язане з розробкою та впровадженням у педагогічну практику ефективних технологій розвитку інтелектуальних і творчих здібностей особистості, формування її пізнавальної та творчої активності.

Серед завдань, що висуває суспільство до сучасної системи вищої освіти слід звернути увагу на вимоги розвитку спеціаліста творчого, ініціативного, який має організаторські навички і вміння спрямовувати власну діяльність на вдосконалення навчально-виховного процесу шляхом запровадження у практику нових досягнень наукової й технічної думки. Неодмінною умовою виконання поставлених завдань є організація розвивального освітнього середовища вищого навчального закладу, а також широке залучення студентів вищих педагогічних закладів до різних форм науково-дослідницької роботи, до безпосередньої участі їх у науковому житті. Тому на сучасному етапі реформування освіти спостерігаємо зміну традиційних, репродуктивних методів навчання у вищих навчальних закладах, орієнтованих на засвоєння майбутнім фахівцем готових знань, на інноваційні технології навчання, що спрямовані на розвиток творчого потенціалу особистості, формування дослідницьких умінь і навичок.

У сучасних вищих навчальних закладах існують протиріччя між необхідністю розвивальної, особистісно зорієнтованої освіти та знаннево-інформаційною орієнтацією навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що важливим кроком у розв'язанні проблеми організації освітнього середовища вищих навчальних закладів стали роботи Т. Браже, І. Васильєва, Є. Зеєра, І. Ісаєва, В. Кричевського, Н. Кузьміної, А. Маркової, де розкрито проблема професійно-педагогічної компетентності педагогів; А. Бандури, Р. Бейкера, П. Белла, Л. Виготського, П. Гампа, Г. Ковальова, К. Левіна, М. Моїсєєва, І. Ойла, Дж. Роттера, С. Рубінштейна, Д. Стоколса, Е. Толмена, М. Хейдметса, М. Черноушека, Г. Щедровицького, В. Ясвіна та ін., що розкривають теоретико-методологічні основи взаємодії людини та середовища; Ш. Амонашвілі, О. Асмолова, В. Давидова, Д. Ельконіна, Л. Занкова, В. Рубцова, І. Якиманської, у яких сформована парадигма розвивального навчання; В. Петровського, В. Панова, Л. Смивіної, де розроблені концептуальні засади розвивального освітнього середовища.

У даний час іде активна дискусія, присвячена розгляду питання про сутність і зміст навчально-виховного процесу в педагогічних вишах, про умови та середовище, в яких відбувається процес професійної підготовки майбутніх учителів. Освітнє середовище вищого педагогічного навчального закладу, з одного боку, – це система впливів і умов формування особистості майбутнього педагога, а також можливостей для її розвитку, що містяться в її соціальному та просторово-предметному оточенні. З іншого боку, – це сукупність об'єктивних зовнішніх впливів, умов, факторів, які необхідні для ефективного функціонування системи підготовки майбутніх учителів. Внутрішнє середовище педагогічного вишу є зовнішнім середовищем для особистості майбутнього вчителя природничих дисциплін. Проектування освітнього середовища ґрунтується на взаємодії усіх учасників навчально-виховного процесу між собою, а також з просторово-предметним середовищем. Невідповідність організації просторово-предметного середовища студента його природі деструктивно впливає на стан людини, руйнує особистість, тим самим негативно впливає на процес професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Освітнє середовище вищого педагогічного навчального закладу ми визначаємо як багатогранну і поліфункціональну систему, яка знаходиться в постійному розвитку і потребує управління, координації, через які здійснюється педагогічний вплив зовнішніх об'єктивних і суб'єктивних факторів на суб'єкти навчально-виховного процесу. До зовнішніх факторів належать: інформаційний, соціокультурний, екологічний, політичний, економічний, соціальний та інші. З позицій системнодіяльного та

особистісно-орієнтованого підходів професійноорієнтоване освітнє середовище включає такі взаємопов'язані елементи: модель фахівця, модель навчальної дисципліни, модель управління навчально-виховним процесом, модель студента і модель викладача.

Модель фахівця відображає вимоги до фундаментальної, теоретичної, спеціальної та прикладної підготовки, які передбачає освітньо-кваліфікаційна характеристика майбутнього вчителя природничих дисциплін. Модель навчальної дисципліни включає навчальні цілі, особливості професійно-орієнтованої системи знань, умінь і навичок, ступінь і глибину вивчення предметної галузі, інформаційну ємність тощо. Модель управління навчально-виховним процесом охоплює особливості його організації за допомогою підбору таких педагогічних технологій, методів, підходів, прийомів, засобів, які орієнтовані на формування індивідуальної освітньої траєкторії кожного студента. Модель студента дозволяє викладачам аналізувати і враховувати у своїй педагогічній діяльності психофізіологічні і соціально-психологічні якості майбутнього вчителя, рівень його підготовленості до аудиторної, позааудиторної, самостійної, дослідницької та інших видів робіт, рівень знань, умінь і навичок, що характеризують його навчально-пізнавальну діяльність, динаміку формування професійних якостей. Модель викладача враховує його особистісні особливості: професійні педагогічні якості, глибину знання предметної галузі дисципліни, володіння сучасними методами, прийомами і технологіями навчання, комунікативну та інформаційну культуру та ін.

Освітнє середовище вищого педагогічного закладу проектується цілеспрямовано на формування професійної компетентності майбутнього вчителя. Воно являє собою комплекс цілей і педагогічних завдань вишу, специфіку технологій, форм, методів, прийомів організації навчально-виховного процесу у ВНЗ; психологічний клімат у навчальному закладі; особливості взаємин викладачів і студентів; соціально-психологічну структуру професорсько-викладацького складу, ступень участі ВНЗ в єдиному інформаційному освітньому просторі, можливість його забезпечити різноманіття освітніх послуг та інші.

Освітнє середовище динамічне, воно постійно змінюється і розвивається. Майбутні педагоги здатні конструювати освітнє середовище самостійно під керівництвом викладача, який відіграє роль консультанта, тьютора. Як чинники проектування освітнього середовища виділяємо соціальне, культурне, професійне та фізичне оточення, які і викликають функціональні зміни в освітньому середовищі.

З метою створення освітнього середовища спрямованого на професійну підготовку майбутніх учителів необхідно орієнтуватися на досягнення як найближчих, так і віддалених цілей навчання студента, на формування і розвиток його творчої особистості, здатності самовдосконалюватися через розвиток інноваційних підходів в організації навчально-виховного процесу ВНЗ. Сучасні умови функціонування системи вищої педагогічної освіти актуалізують необхідність використання всього потенціалу освітнього середовища з метою формування професійної компетентності майбутніх учителів.

Розвивальне середовище – комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію навчально-виховного процесу у сучасному вищому навчальному закладі. Навчання, виховання, розвиток майбутніх фахівців повинні відбуватися в атмосфері захищеності, психологічного комфорту, розширення можливостей індивідуальних освітніх потреб кожного студента.

Процес навчання, за Л.Б.Ітельсоном, – процес стимуляції та управління зовнішньою та внутрішньою активністю особистості, в результаті якого формуються визначені знання, уміння та навички. Він виділяє такі концепції навчання: навчання як управління процесом накопичення знань, навчання як організація пізнавальної діяльності, навчання як стимулювання дослідницької активності, навчання як управління процесом накопиченні пізнавальних структур, навчання як стимуляція самостійної мисленєвої активності [1].

Формування розвивального середовища в вищих навчальних закладах є важливим напрямом реформування національної освіти. Визначають такі принципи особистісно орієнтованої побудови розвивального середовища в умовах організації навчально-виховного процесу:

– Принцип активності (розвивальне середовище повинно забезпечити кожному студенту можливості вибору, ставити у ситуацію, коли треба прийняти самостійне рішення, самовизначитися).

– Принцип стабільності та динамічності розвивального середовища (в освітньому середовищі повинні бути закладені можливості для змін у відповідності зі здібностями та нахилами особистості, з урахуванням різних педагогічних завдань).

– Принцип звернення до особистості студента (освітній простір у навчальному закладі має бути організований таким чином, щоб усі студенти могли організувати власну освітню траєкторію).

– Принцип емоційності середовища, індивідуальної комфортності учасників навчально-виховного процесу (освітнє середовище повинно пробуджувати у студентів активність, давати їм можливість здійснювати різноманітні види діяльності, чергуючи їх для запобігання перевтоми учасників навчально-виховного процесу).

– Принцип науковості та світоглядної спрямованості.

– Принцип активності та самостійності (студенти самостійно обирають собі види діяльності і беруть активну участь у її плануванні).

– Принцип варіативності передбачає наявність різноманітних планів та програм у межах цілісної професійної підготовки, які допоможуть забезпечити індивідуальний розвиток особистості.

– Збагаченість, науковість, наявність природних та соціокультурних засобів, що забезпечують різноманітність діяльності студентів.

Формування розвивального середовища при вивченні хімії спрямоване на гнучке врахування інтересів і здібностей; сприяє виявленню і максимальному розкриттю індивідуальних можливостей кожного студента, розвитку їх природних задатків і нахилів; формування інтелектуальної особистості, розвиненої, культурної, самодостатньої, спроможної до генерування власних ідей, прийняття власних рішень, професійного саморозвитку і самозростання; створення умов для розширення можливостей реалізації майбутніми фахівцями індивідуальних освітніх траєкторій з урахуванням їх здібностей.

Використані джерела

1. Ительсон Л. Б. Лекции по проблемам современной психологии обучения : пособие к спецкурсу и курсу педагогической психологии. – Владимир. – 1970. – 234 с.

Garkovich O.

PRINCIPE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE STUDY OF CHEMISTRY

The article deals with the organization of the educational environment in the study of chemistry in high educational institutions.

Key words: *educational environment, higher education institution, Individual educational.*

Стаття надійшла до редакції 24.10.2014